

UCHWAŁA

Dnia 16 lutego 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jacek Gudowski (przewodniczący)

SSN Grzegorz Misiurek (sprawozdawca)

SSN Hubert Wrzeszcz

Protokolant Iwona Budzik

w sprawie z wniosku P. W.
przy uczestnictwie K. W.
o zmianę kontaktów z małoletnią A. W.
i z wniosku K. W.
przy uczestnictwie P. W.
o zmianę kontaktów z małoletnią A. W.,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 16 lutego 2017 r.,
zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w T.
postanowieniem z dnia 18 października 2016 r., sygn. akt VIII Cz (...) i VIII Cz (...),

"1. Czy kuratorowi sądowemu przysługuje ryczałt na podstawie art. 91 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (tj. Dz.U. z 2014 r., poz. 795 ze zm.) w pełnej wysokości za obecność przy przekazaniu dziecka na rozpoczęcie spotkania i pełny ryczałt za obecność przy przekazaniu dziecka na zakończenie spotkania, czy też jeden łączny ryczałt za obecności dotyczące jednego spotkania?
2. Czy każdemu kuratorowi sądowemu przysługuje ryczałt za obecność przy kontaktach na podstawie art. 91 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (tj. Dz.U. z 2014 r., poz. 795 ze zm.) w pełnej wysokości, jeżeli jeden kurator uczestniczy tylko przy przekazaniu dziecka na rozpoczęcie spotkania, a inny kurator przy przekazaniu dziecka na zakończenie spotkania?"

podjął uchwałę:

Za obecność w czasie spotkania rodzica z dzieckiem w ramach kontaktów ustalonych przez sąd opiekuńczy kuratorowi lub kilku kuratorom biorącym udział w tym spotkaniu przysługuje jeden ryczałt w wysokości określonej w art. 91 ust. 1 pkt 3 i ust. 2

ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (jedn. tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 795 ze zm.).

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w T. postanowieniami z dnia 18 kwietnia 2016 r. i z dnia 19 kwietnia 2016 r. nakazał wypłacić ze Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w T. kuratorom: R. S., A. S., J. J., M. M. i J. C. ryczałty za obecność przy kontaktach małoletniej A. W. z ojcem P. W. w określonych dniach i godzinach. Ustalając należności przypadające z tego tytułu poszczególnym kuratorom, zwrócił uwagę na to, że ich rola była ograniczona do obecności przy przekazywaniu małoletniej przed rozpoczęciem oraz po zakończeniu spotkania, przy czym w niektórych przypadkach jeden kurator asystował przy rozpoczęciu spotkania, zaś drugi - przy jego zakończeniu. W związku z powyższym uznał, że kuratorom obecnym przy rozpoczęciu i zakończeniu każdego spotkania przysługuje - stosownie do art. 91 ust. 1 pkt 3 i ust. 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych (jedn. tekst: Dz. U. z 2014 r., poz. 795 ze zm.; dalej: „u.k.s.”) - jeden ryczałt w pełnej wysokości, tj. w kwocie 187,38 zł, natomiast kuratorom obecnym tylko przy rozpoczęciu spotkania lub tylko przy jego zakończeniu - połowa tego ryczałtu w kwocie 93,69 zł.

W zażaleniach na powyższe postanowienia kuratorzy R. S. i A. S. zarzuciły bezzasadne przyznanie im jednego ryczałtu za obecność podczas przekazywaniu małoletniej przy rozpoczęciu oraz zakończeniu spotkania i wniosły o przyznanie ryczałtu za każde takie spotkanie w podwójnej wysokości. Kuratorzy R. S., A. S., J. J. i M. M. kwestionowały natomiast przyznanie im jedynie połowy ryczałtu za obecność przy przekazywaniu małoletniej tylko na początku lub tylko przy zakończeniu spotkania i domagały się za każdą taką obecność ryczałtu w pełnej wysokości.

Sąd Okręgowy w T., rozpoznając te zażalenia powziął wątpliwości, którym dał wyraz w zagadnieniach prawnych przedstawionych Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia na podstawie art. 390 § 1 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zagadnienie prawne przedstawione do rozstrzygnięcia dotyczy zasad przyznawania kuratorom sądowym wynagrodzenia za udział w realizowaniu orzeczeń ograniczających kontakty rodziców z dzieckiem przez zezwolenie na spotkanie się z dzieckiem w obecności kuratora. Kwestię tę reguluje art. 91 u.k.s., stanowiąc, że kuratorowi społecznemu przysługuje ryczałt za obecność przy kontaktach rodziców z dziećmi, ustalonych przez sąd opiekuńczy (ust. 1 pkt 3); ryczałt ten wynosi 10% kwoty bazowej, o której mowa w art. 90 ust. 2 (ust. 2); przysługuje on również kuratorowi zawodowemu (ust. 3 u.k.s.).

Wątpliwości Sądu Okręgowego odnoszą się do sytuacji, w których zadanie kuratora biorącego udział w spotkaniu zostało ograniczone - orzeczeniem sądu opiekuńskiego - do obecności w przy przekazaniu dziecka przed rozpoczęciem spotkania i po jego zakończeniu. Jeżeli w tak określonej roli wystąpił ten sam kurator, można postawić pytanie, czy należy mu wypłacić jeden ryczałt w wysokości określonej powołanymi przepisami, czy też dwa takie ryczałty; w przypadku zaś, gdy jeden kurator asystował przy wydaniu dziecka przed rozpoczęciem spotkania, a drugi - po jego zakończeniu, powstaje kontrowersja, czy każdemu z nich przysługuje ryczałt w pełnej wysokości. Rozstrzygnięcie przedstawionego przez Sąd Okręgowy zagadnienia prawnego sprowadza się zatem do przesądzenia kwestii, czy za obecność w czasie spotkania rodzica z dzieckiem w ramach kontaktów ustalonych przez sąd opiekuńczy kuratorowi lub kilku kuratorom biorącym udział w tym spotkaniu przysługuje jeden ryczałt w wysokości określonej w art. 91 ust. 1 pkt 3 i ust. 2 u.k.s.

Udzielenie odpowiedzi na tak postawione pytanie wymaga dokonania wykładni art. 91 ust. 1 pkt 3 u.k.s. Na pierwszy rzut oka brzmienie tego przepisu istotnie może nasuwać wątpliwości; nie formułuje on bowiem wprost zakazu przyznania każdemu z kuratorów obecnych w czasie spotkania rodziców z dzieckiem ryczałtu w pełnej wysokości, ani nie precyzuje zasad ustalania tego ryczałtu w przypadku uczestnictwa jednego kuratora w niektórych tylko fazach tego spotkania. Ustalając rzeczywistą treść tego unormowania należy uwzględnić jego kontekst systemowy, w szczególności przepisy kodeksu rodzinnego i opiekuńskiego regulujące kontakty rodziców z dziećmi.

Niezależnie od władzy rodzicielskiej rodzice oraz ich dziecko mają prawo i obowiązek utrzymywania ze sobą kontaktów; spotkania rodziców z dzieckiem stanowią formę tych kontaktów (art. 113 k.r.o.). Sąd opiekuńczy, ograniczając kontakty rodzica z dzieckiem, może zezwolić na spotkanie się z dzieckiem w obecności kuratora sądowego (art. 113² § 2 pkt 3 k.r.o.); w takim przypadku kurator - stosownie do § 10 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 czerwca 2003 r. w sprawie szczegółowego sposobu wykonywania uprawnień i obowiązków kuratorów sądowych (jedn. tekst: Dz. U. z 2014 r., poz. 989) - jest obecny przez cały czas trwania kontaktu, a więc we wszystkich jego fazach.

Ustawodawca wskazał w art. 113² k.r.o. jedynie przykładowe sposoby ograniczenia przez sąd opiekuńczy kontaktów rodziców z dzieckiem. Nie jest zatem wyłączone ograniczenie tych kontaktów w inny sposób lub - jak miało to miejsce w konkretnym stanie faktycznym - z pewnymi modyfikacjami, ograniczającymi udział kuratora w spotkaniach do obecności tylko przy wydaniu dziecka przed rozpoczęciem i po zakończeniu spotkania. W każdym z wymienionych przypadków mamy do czynienia z obecnością kuratora przy kontaktach rodziców z dzieckiem w rozumieniu art. 91 ust. 1 pkt 3 u.k.s. Obecność ta jest formą ograniczenia kontaktów; nie może więc - w ramach jednego spotkania - ulec swoistemu zwielokrotnieniu z uwagi na określony zakres czasowy lub zaangażowanie więcej niż jednego kuratora. Użycie przez ustawodawcę w powołanym przepisie zwrotu „ryczałt” w liczbie pojedynczej i odniesienie go do „obecności kuratora” we wskazanym wyżej rozumieniu należy uznać za zabieg celowy, określający treść przyjętego unormowania.

Nie ulega wątpliwości, że w razie ograniczenia przez sąd opiekuńczy kontaktów rodzica z dzieckiem przy zastosowaniu formuły wyrażonej w art. 113² § 2 pkt 3 k.r.o. kuratorowi obecnemu w trakcie całego spotkania przysługuje jedno wynagrodzenie ryczałtowe w wysokości określonej w art. 91 ust. 1 pkt 3 i ust. 2 u.k.s. Racjonalny ustawodawca nie mógł przyjąć, że kuratorowi należy wypłacić wyższe wynagrodzenie wtedy, gdy uczestniczył on tylko w pewnych fragmentach spotkania, np. przy jego rozpoczęciu oraz zakończeniu.

Ryczałt przysługujący kuratorowi na podstawie art. 91 ust. 1 pkt 3 u.k.s. stanowi wydatek w rozumieniu art. 5 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz. U. z 2016 r., poz. 623 ze zm.; zob. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 21 grudnia 2010 r., III CZP 107/10, OSNC 2011, nr 9, poz. 93). Pełni on przede wszystkim funkcje kompensacyjną; ma na celu zrekompensowanie kuratorowi poniesionych przez niego kosztów związane z obecnością w trakcie spotkania z dzieckiem. Trudno byłoby zaakceptować założenie, że koszty obecności kuratora w pewnym tylko fragmencie spotkania są dwukrotnie wyższe od kosztów związanych z obecnością w całym jego przebiegu. Te same racje sprzeciwiają się uznaniu, że uczestnictwo w spotkaniu kilku kuratorów uprawnia każdego z nich do żądania zapłaty ryczałtu w pełnej wysokości.

Konieczność przyznania ryczałtu w pełnej wysokości każdemu kuratorowi, który uczestniczył w jednym spotkaniu, prowadziłaby do nieuzasadnionego wzrostu wysokości wydatków związanych z realizacją prawa i obowiązku rodziców do utrzymywania kontaktów z dzieckiem i mogłaby stanowić barierę ekonomiczną utrudniającą uprawnionym te kontakty. Takie odczytywanie treści art. 91 ust. 1 pkt 3 u.k.s. pozostawałaby w kolizji z zasadą ochrony dobra dziecka, mającą - w świetle stanowiska utrwalonego w doktrynie i orzecznictwie - podstawowe znaczenie przy wykładni przepisów prawa materialnego oraz proceduralnych, dotyczących małoletnich dzieci.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. w związku z art. 61 § 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052 z późn. zm.) orzekł, jak w sentencji.

jw

r.g.